

Troyacademy 5 (2),83-106 , 2020
Geliş/Received: 27.07.202• Kabul / Accepted: 15.09.2020
doi: <https://doi.org/10.31454/usb.774697>

Türkiye’de Üniversite Mezunlarının İşsizliğini Etkileyen Değişkenlerin Sayısal Analizi *

Aygülen KAYAHAN KARAKUL **

Öz

Bu çalışmada üniversite mezunu işsizlerin, işsizlik deneyimlerini etkileyen değişkenlerin betimsel ve çıkarımsal istatistiksel tekniklerle ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için İŞKUR’a kayıt yaptıran 1237 üniversite mezunu işsize anket uygulanmıştır. Araştırmada sosyoekonomik düzey, cinsiyet, mezuniyet alanı, işsizlik süresi ve yaş bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Bağımlı değişkenler ise iş arama kanalları, işsizlik nedenlerine ilişkin algılar ve istihdam beklentileri olarak gruplanan başlıklar altında elde edilen verilerdir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkileri sınıflamalı verilerin arasındaki ilişkinin incelenmesini sağlayan Ki-kare Analizi ile incelenmiş, analiz 0,05 anlamlılık düzeyinde uygulanmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenin sınıflamalı, bağımlı değişkenin sürekli değişken olduğu durumda aralarındaki ilişkiler Varyans Analizi (ANOVA Testi) ile belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversite mezunu işsizlerin kullandıkları iş arama kanalları, işsizlik nedenlerine ilişkin algıları ve istihdam beklentileri çalışmanın bağımsız değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Mezunlarının işsizliği, Ki-kare Analizi, ANOVA

Quantitative Analysis of Variables that Effect The Unemployment of University Graduates in Turkey

Abstract

It is aimed to describe the variables that effect the unemployment experiences of unemployed undergraduates by using descriptive and inferential statistics. In order to achieve this aim a survey has been employed to 1237 unemployed graduates, who register to İSKUR (Turkish Official Employment Agency). Socio economical statue, gender, graduation field, unemployment duration, and age are the independent variables of the research. The dependent variables are obtained by the data set that can be grouped under the titles of job search channels, the perceptions of their cause of unemployment and the employment expectations. The effects of independent variables on dependent variables are analyzed by the Chi-square Analysis which enables to conduct on the categorized variables. The analysis conducted at the significance level of 0,05. Also, ANOVA is conducted when independent variable is categorized and dependent variable is continuous. According to the results, the job searching channels that graduate unemployed used, the perceptions on the causes of their unemployment and

*- Bu çalışma yazarın “Türkiye’de Üniversite Mezunlarının İşsizliğinin Eleştirel Bir Çözümlemesi” başlıklı doktora tezinin nicel kısmından üretilmiştir.

** - Dr. Öğretim Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, ORCID ID: 0000-0002-8310-1709 aygulen.kayahan@ikcu.edu.tr

their expectations on employment are differ according to the independent variables of the research.

Keywords: Unemployment of university graduates, chi-square analysis, ANOVA.

GİRİŞ

1990'lı yıllarda üniversite eğitiminin istihdam anlamında değerinin yüksek olduğuna ilişkin genel bir görüş vardı. Bu görüş hizmet sektörünün de genişlemesi ile üniversite mezunu istihdamının artması ve iyi üniversitelerin iyi bölümlerinden mezun olanların iyi işlere girmesi örnekleri ile güçlenmiştir. Ancak 21. yüzyılın başından itibaren üniversite eğitiminin değeri gittikçe düşmüş, üniversite mezunlarının işsizliği artmış, mezunlar düşük nitelikler gerektiren işlere girmeye başlamıştır. Bu çalışmada üniversite mezunlarının, işsizliğini etkileyen değişkenler betimsel ve çıkarımsal istatistiksel tekniklerle analiz edilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde kuramsal çerçeve verilmiş, ikinci bölümde konu alanı ile ilişkili literatür taraması gerçekleştirilmiş; üçüncü bölümde araştırmanın amacı, modeli, yöntemi ve veri seti anlatılmış, dördüncü bölümde bulgular beşinci bölümde sonuçlar verilmiştir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışma, insanlar topluluklar halinde yaşamaya başladığından beri topluluğun iktisadi öz üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için yapılan işbölümü sonucunda ortaya çıkmıştır ve bugünkü koşullarda da benzer olarak toplumsal işbölümü içinde, bireyin iktisadi varlığının devamı için gerçekleştirdiği faaliyetleri temsil etmektedir. Çalışma yalnızca ekonomik bir olgu değil, aynı zamanda bireyin saygınlığını sağlayan (Lordoğlu ve Törüner, 1995), belirli bir topluluğa ait olma duygusunu güçlendiren (Ataman, 2000: 1) üretim faaliyetlerini gerçekleştirmesi ile özsaygı geliştirmesini sağlayan bir olgudur. İşsizlik ise isteği olduğu halde çalışacak iş bulamama durumudur.

Üretim sürecindeki değişimler 20. yüzyılda, çoğu, üniversite eğitimi gerektiren endüstri mühendisliği, endüstriyel psikoloji, büro yönetimi, yönetim mühendisliği gibi çeşitli mesleklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Meslek sisteminde görülen değişimler sonucu mavi yakalı çalışanların oranında düşüş, uzmanlık gerektiren işlerde çalışanların yani beyaz yakalı çalışanların oranında artış meydana gelmiştir (Giddens, 2000: 333). Bu süreçte özellikle bankacılık, medya ve halkla ilişkiler, reklamcılık, danışmanlık, tasarım, çeşitli mühendislik dalları gibi piyasaya dönük işlevleri nedeniyle bazı meslekler rağbet görmeye başlamış, dolayısıyla belli bir dönem için işe girmede uzman, yani eğitilmiş, vasıflı olmak önemli hale gelmiştir. Lordoğlu ve Törüner (1995)'e göre vasfın genel özellikleri "Profesyonel bilgi olarak belli bir mesleki bilgiye ve işin bütününe kavrayacak şekilde üretim bilgisine sahip olmak; işle bütünleşerek kişiliğini ve yaptığı işi geliştirebilmek,

işin yapılışında takdir yetkisini kullanıyor ve emek sürecini kontrol edebiliyor olmak” tır. Ayrıca bir işe odaklı olarak çalışmak yerine aynı iş yerinde birden fazla işi kontrol altında tutabilmek, bir ürünü, hizmeti ya da süreci tasarlayabilmek, planlayabilmek ve uygulama yapabilmek, ürün ya da hizmet üretimi sürecinde inisiyatif olarak karar verme becerisine ve yetkisine sahip olabilmek de vasıflı olmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla vasıflı olabilmek yapılan işe her aşamada hâkim olmayı gerektirmektedir. Vasıfsızlaştırma ise çalışanın elinden karar hâkimiyetinin alınarak onun sadece teknik olarak işi yapma durumuna indirgenmesidir. 20. yüzyılda mesleki yapıda oluşan değişimlerle birlikte popülerlik kazanan bankacılık, medya ve halkla ilişkiler, reklamcılık, danışmanlık, tasarım, çeşitli mühendislik dalları gibi meslekler 21. yüzyılda popülerliğini kaybetmiş, bu meslek mensupları da birçok meslek çalışanları gibi vasıfsızlaştırılmıştır.

Zihinsel emek gerektiren işler bir ürün ya da süreç olarak somut olarak yapıldığından yazma, çizme vb. parçalara ayrılarak bedensel emek ürünlerine indirgenebilmektedir (Braverman, 2008: 294). Böylece tüm meslekler teknikleştirilmekte, vasıflı çalışanlar bile vasıfsızlaştırılmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da zorunlu eğitim basamaklarından sonra eğitim almanın toplum nezdinde değeri düşmektedir. Üniversite mezunları da mezun olmayanlarla aynı işi (bedensel emek işlerini) yapacaksa eğitimin bir değeri kalmamaktadır. Ancak bir yandan da sürekli olarak eğitimin öneminin vurgulandığı bir paradoks söz konusudur. Çünkü teknolojinin sürekli gelişmesi, bir işin gerektirdiği beceri kümesinin sürekli arttığını ileri süren araştırmacılar için en büyük kanıt olarak kullanılmaktadır. Böylece bir işin gerektirdiği vasıf düzeyinin sürekli olarak arttığını iddia etmek gerek işbaşı yetiştirmeler için eğitimin (Karakaya, Plasman ve Rycx, 2007), gerekse işe girme öncesindeki formal ve enformel eğitimlerin önemine dikkat çekmektedir.

Eğitim ekonomisi alanındaki çalışmalar eğitimsiz olmanın işsizliğe neden olduğunu göstermektedir (Jallade, 1987; Mincer,1989; Amendola ve Gaffard, 2003). Mincer (1989) daha fazla eğitim almış işçilerin iş piyasasında diğerlerine göre yüksek ücret alması, meslekte yükselme ve işsizlik riskinin daha az olması olarak üç alanda daha avantajlı olduklarını dolayısıyla eğitimin temel yararlarından birisinin yüksek eğitim basamaklarında işsizlik riskini azaltması olduğunu belirtmiştir. Amendola ve Gaffard (2003) işsizlik kaynakları arasında düşük eğitim düzeyi ve düşük üretkenlik olduğunu belirtmiştir.

Son yıllardan itibaren sosyal bilimler literatürüne “Risk Toplumu” kavramının girişi ile birlikte özellikle toplumsal düzeni anlamak için güven, risk, belirsizlik kavramları çok kullanılmaya başlanmıştır. Günümüz toplumlarında özellikle gençlerin işsizlik, yoksulluk, evsizlik riskleri taşıdığı, bunlardan kaçınmalarının yolunun da eğitim yatırımı yapmaları gerektiği fikri popüler hale gelmiştir. Artık modernist toplumdaki iş, istihdam güvencesi gibi klasik kavramlar yerini” bilgi toplumunun gerektirdikleri”, “işsizlik riski altındaki gençler” gibi kavramlara bırakmış ve “Risk Toplumu” kavramı modernist toplumdan post modernist topluma geçiş sürecini açıklamaya yardımcı olmuştur (Bessant, 2002).

Toplum nezdinde üniversite yolu ile çalışma yaşamında da elit zümrenin bir parçası olunacağı görüşü bir dönem için önemli olmuştur. Ancak eğitimin işsizliği önleyeceği

ve elit zümreye girişi sağlayacağına ilişkin görüş son yıllarda artan üniversite mezunu işsizliği karşısında gücünü yitirmektedir. Özellikle nüfusunun çoğunluğu orta ve ortanın altı gelir gruplarından olan ülkelerde doğal olarak toplum eğitime işlevselliği ölçüsünde değer vermektedir. Sonuç olarak Türkiye’de üniversite mezunlarının işsizliğini etkileyen değişkenlerin ne olduğu ile ilişkili bir analiz önemli hale gelmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Eğitimin istihdam ya da işsizlikle ilişkileri ilk olarak 1960’lı yıllarda Schultz, Becker, Denison, Mincer vb. iktisatçılar tarafından eğitimin ekonomik getirilerine dair yapılmış olan birçok araştırmada incelenmiştir. Sonraki yıllarda yapılmış olan araştırmalarda eğitimin istihdam ile olan güçlü bağları ortaya konmuştur. 2000’li yıllarda yapılan araştırmalarda bu zayıflayan bağlara vurgu yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde eğitim ile işsizlik arasındaki ilişkileri inceleyen yakın dönemde yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Karataş (1996), araştırmasında Ankara’da İş ve İşçi Bulma Kurumu’na kayıt yaptıran işsizlerle yaptığı görüşmelerde genç işsizliğini ekonomik, toplumsal ve ruhsal yönlerden incelemiştir. Bu araştırmaya göre işsizlik olgusu temelde ekonomik süreçlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır ve göç, kentleşme olgusu, eğitim, cinsiyet, yaş gibi değişkenlere duyarlı bir sorundur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre gençlerin bağımsız bireyler olarak yaşama isteği, devletlerin tutarlı ve sağlam birer insangücü politikasının olmaması, kentlerde yaratılan istihdam olanaklarından daha hızlı bir nüfus yoğunlaşmasının olması, üniversiteye giriş sistemindeki bozukluk ve tutarsızlık gençlerin işsiz kalmasına neden olmaktadır

Yüksel (2003), küreselleşme, ekonomideki yeniden yapılanma ve ekonomik krizlerin etkisi ile gündeme gelen Türkiye’deki işsizlerin depresyon durumlarını betimlemeye çalışmış, işsizliğin yarattığı psikolojik ve sosyolojik etkileri incelemiştir. Araştırmada Ankara’da ikamet eden 182 işsiz ile görüşülmüş, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre işsizlik sürecinde işsizlerin karşılaştığı sosyal, ekonomik, fizyolojik ve psikolojik durumların onların güç koşullar içinde yaşamlarını sürdürdüklerini göstermiştir. Araştırmanın eğitim ile ilgili sonuçları arasında ise, ilköğretimli ve ortaöğretimli işsizlerin yükseköğretimli işsizlere göre daha fazla depresyonlu olduğu bulunmaktadır. Bu sonuç yüksek düzeyde eğitilmiş olmanın stresle ve depresyonla daha iyi baş edebilme yeterliği sağladığını göstermektedir. Diğerlerine göre depresyon oranları az olmakla birlikte, araştırmaya katılan işsiz üniversite mezunlarından depresyonlu olanların oranı % 77’dir.

McGuinness (2003), Kuzey İrlanda’da üniversite mezunları için düzenlenen bir kurs programına katılan mezunların kurs sonrası istihdam durumunu incelemiştir. Araştırma kapsamında 1997-1998 arasında hem teorik hem de staj uygulaması da içeren bir eğitim programı olan Prömiyer Programı’na (Premiere) katılan üniversite mezunları ile 2000

yılında telefonla görüşmeler yapılmıştır. Kursa katılan 120 kişiye; bu kursa başvuran ve kabul edilmeyen veya başvurup, başlayıp da tamamlamayanlar arasından da 46 kişiye anket uygulanmıştır. Ankette birinci bölümde katılımcıların beceri düzeylerini kendi beyanlarından elde etmeye çalışan 16 soru sorulmuştur. İkinci bölümde ise çalışıyorlarsa çalıştıkları işle ilgili, çalışmıyorlarsa istihdam beklentileri ile ilgili sorular sorulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre Prömiyer Programı mezunları diğerlerine göre daha fazla eğitim almış olmalarına rağmen ilginç bir şekilde düşük beceri gerektiren işlere girmiştir. Henüz işsiz olanlarının istihdam beklentileri de daha az beceri gerektiren işlerden yana olmaktadır. Daha az beceri gerektiren işler yaptıkları için hem şu andaki kazançları diğerlerine göre daha az, hem de gelecekteki kazançları daha az olacak gibi görünmektedir. Çalışmada bu nedenlerden birisinin iş piyasasında işlerin gerektirdiği becerilerin ne olduğunun tam olarak tanımlanmamış olduğu belirtilmektedir. Mcguinness'in araştırması eğitim ile istihdam bağlarının zayıf olduğunu göstermektedir.

Tufan Demiray (2003), yükseköğretim mezunlarının çalışma yaşamına geçişteki sorunlarını ve işsizlik nedenlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmasının evrenini Türkiye'de lisans düzeyinde sözel ağırlıklı bölümlerden mezun olmuş, yükseköğretimli işsiz gençler oluşturmaktadır. Çalışma grubunu ise hem Türkiye İş Kurumu'na müracaat eden, hem de Türkiye İş Kurumu'na kayıtlı olmayan fakat çalışma evreninin kapsamında yer alabilecek gençlerden oluşturmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite mezunu işsizler işverenlerin kendilerine nitelikli işler değil, vasıf gerektirmeyen kötü çalışma koşullarında işler sunduklarını belirtmektedirler. Araştırmaya katılan gençler üniversitelerdeki eğitimin niteliğinin düşük ve ezbere dayalı ve güncel yaşamın çok gerisinde olduğunu belirtmiş ve bu yüzden işgücü piyasalarındaki taleplerle uyumadığını bunun da işsizliği arttırdığını belirtmiştir. İş bulmada aile, sosyo ekonomik durum, çevre, gencin çalışmaya karşı tutumu, hayattan beklentileri ve iş arayış davranışları işsiz kalmasında etkili olmaktadır. Gencin aldığı eğitim ve seçtiği meslek, işverenlerin daha çok deneyimli kişilerle çalışmak istemeleri, devletçe izlenen politikalar ve işsizlik süresinin nasıl değerlendirildiği de gençlerin işsiz kalmalarını etkilemektedir

Çelik (2006), çalışmada Ankara ve Şanlıurfa'dan 2003 yılının son üç ayında Türkiye İş Kurumu'na kayıt yaptırmış işsizlerin işsizlikleri sürecinde etkili olan faktörleri, işsizlikle baş etme stratejileri ile işsizliklerinin olası sonuçlarını incelemiştir. Araştırmacı 329 kişiye ve onların ailelerine anket uygulamış, iş ve istihdam alanlarında politika belirleyici olan 21 karar verici ile görüşme yapmıştır. Araştırmada yoksul ailelerde istihdam garantisinin olmadığı ve eğitimin ailenin genç fertlerine aktarılmasının mümkün olmadığı çünkü gençlerden en kısa zamanda iş bulup aile bütçesine katkı yapması beklendiği, bu sebeple de eğitimlerini çok sürdüremedikleri ortaya çıkmıştır. Yoksul ailelerdeki gençlerin özellikle ailesi kalabalıksa ve bu aile gencin ücretli çalışmasına muhtaçsa işsizlik süresini çok fazla uzatma şansı olmadığı ve bir an önce çalışma yaşamına geçmesi beklendiğinden eğitim düzeyinin genellikle düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Az eğitilmiş olanların işsizlik dönemlerinin daha kısa ancak daha sık olduğu, iyi gelirli ailelerde ise gençlerin işsizlik sürelerini uzatabildiği, bu dönemde eğitime, mesleki kurslara, yabancı dil, bilgisayar, ehliyet kurslarına yatırım yapabildiği ortaya çıkmıştır

Berument, Doğan ve Tansel (2006), Türkiye’de çeşitli makroekonomik politikaların işsizlik üzerinde farklı etkilerinin olup olmadığını, varsa bunların eğitim düzeylerine göre işsizliği ve cinsiyete göre işsizliği nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Yöntem olarak Vektör Otoregresyon (VAR) modeli uygulayan araştırmacılar, mali politikaların genel olarak işsizliği de eğitim düzeylerine göre işsizliği de etkilemediğini bulmuşlardır. Ancak öte yandan parasal konuları da içeren gelir politikalarının toplam işsizliği ve işsizliğin bileşenleri olan eğitim düzeylerine göre işsizlik ile cinsiyete göre işsizliği etkilediklerini göstermişlerdir. Araştırmanın bulguları arasında makroekonomik alanda ücret ve gelir üzerinde gerçekleşen şok değişikliklerin lise ve üniversite mezunu işsizlerin sayısını arttırdığı, ancak ilköğretim ve altı düzeyde eğitimlilerin işsizliğini azalttığı sonuçları elde edilmiştir.

Cholwe (2007), üniversite mezunu işsizlerin emek piyasasında nasıl marjinalleştirildiklerini ve bu marjinalleştirilmenin sonuçlarını araştırmıştır. Araştırmasında, politika belirleyici devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri temsilcileri ile görüşmeler yapmış, mezun olmalarından sonra en az iki yıl işsiz kalmış olan üniversite mezunu işsizler ile odak grup görüşmesi yapmıştır. Araştırmasından elde ettiği sonuçlara göre üniversite mezunlarının işsizliği ülkedeki ekonomik sorunlardan etkilenmektedir. Enformel sektörün büyümesi formel istihdamı azaltmış ve üniversite eğitiminin ekonomik değeri de düşmüştür. Yabancı kuruluşların sunduğu ekonomik uyum paketlerinin içerdiği ticari serbestleşme, devletin tasfiyesi, kamusal kuruluşların özelleştirilmesi, tüketim mallarının üretilmesinin kaldırılarak ihraç mallarının üretimine ağırlık verilmesi, devletin döviz kuru düzenlemelerinin kaldırılması, kamu hizmeti harcamalarının azaltılması üniversite mezunlarının piyasa tarafından emilmesini güçleştirir hale gelmiştir. Araştırmanın yapıldığı Zambiya’da aile yapısı ve aile içi dayanışma kültürü de üniversiteye gönderilen çocuklardan mezuniyet sonrası hem ailenin temel gereksinimlerini karşılaması hem de diğer kardeşleri okutması beklentilerini doğurmakta, böylece işsiz mezunlar ekonomik baskıların yanı sıra psikolojik baskılara da maruz kalmaktadır.

Karakaya, Plasman ve Rycx (2007), Belçika’daki gizli işsizlik olarak nitelenebilecek olan “Aşırı Eğitim”(Overeducation) belirlemeye çalıştıkları araştırmalarında 10’dan fazla işçi çalıştıran firmalardaki 80.464 kişiye 1995 yılında uygulanan Kazanç Anketini değerlendirmişlerdir. Araştırmacılar ampirik yöntem ve amaçlı yöntemi birlikte kullanmışlardır. Amaçlı yöntemin içinde ILO’nun iş ile işin gerektirdiği eğitim düzeylerini eşleştirerek yaptığı uluslararası sınıflandırma çizelgelerinden yararlanılmış; İkinci yöntemde de ILO sınıflandırmasındaki 23 meslekte en çok görülen eğitim düzeyini bir meslek için gerekli eğitim düzeyi olarak almışlardır. Çalışma yapılan veriler genellikle erkek (% 69) lise eğitimi (% 42) Flamenk kuruluşlarında çalışan (% 62), geçici iş sözleşmesi olan (% 97), tekstil sektöründe çalışan (% 41) ve özel sektör (% 85) çalışanlarına aittir. Elde ettikleri sonuçlara göre Belçika’da özel sektördeki işgücünün % 22 ile % 24’ü arasında bir kısmı aşırı eğitim almış durumdadır. Az eğitilmiş işçiler daha ileri yaşlarda ve fazla deneyimli iken, aşırı eğitilmiş işçiler genellikle genç, fazla eğitilmiş ama az deneyimlidir. Ayrıca araştırmalarında işverenlerin eğitim yerine deneyime daha fazla önem verdikleri sonucuna ve kamu kurumlarında çalışan erkek çalışanların aşırı eğitimden daha az

etkilendikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Mains (2007), Etiyopyadaki üniversite mezunları arasındaki işsizliği incelediği çalışmasında katılımcı gözlem yöntemini kullanmıştır. Araştırmasından elde ettiği sonuçlara göre Etiyopya'da halk arasında eğitime oldukça fazla önem verildiğini, buna karşın yabancı kuruluşlarca Afrika'ya sunulan yapısal uyum programlarının da etkisiyle eğitimin ekonomik değerinin azaldığını belirtmektedir. IMF programlarındaki kamu sektörünü daraltıcı dayatmalar kamu mülkiyeti ve kamusal hakları değiştirmiş, bir yandan üniversite eğitimi almak zorlaşırken, üstelik bir de Etiyopya'da kamu istihdamı için gerekli görülen üniversite eğitimi, kamu sektörü daraltıldığı için çok sayıda mezunun işsizliği ile sonuçlanmaya başlamıştır.

Plumper ve Schneider (2007), Almanya'da 1970'lerde görülen kitlesel işsizliğin aynı zamanda ülkedeki üniversitelere öğrenci kayıtlarının arttığı ve devletin öğrenci başına yaptığı harcamaları kısıttığı dönemle aynı zaman diliminde gerçekleştiğini gözlemlemiş ve bu üç durum arasında bir bağlantı olup olmadığını araştırmışlardır. 1975-2000 yılları arasındaki Almanya'daki istatistikî verileri inceleyerek bu üç olgu arasında bağlantı olduğu hipotezlerini test eden araştırmacıların bu hipotezleri doğrulanmıştır. Plumper ve Schneider devletlerin yüz binlerce kişiyi işsizlikten kurtarması için özellikle de dezavantajlı bölgelere, fazla maddi kaynak gerektirmeyen bölümleri olan üniversiteler açmasını, ancak bir yandan da öğrenci başına yapılan harcamaları düşürmesini önermektedir.

Onocak (2008), Sivas ili özelinde işsizliğin bireyleri nasıl etkilediğini araştırmıştır. Araştırmasına katılan 410 kişiden üniversite mezunu olanların oranı % 5.8'dir. Araştırmaya katılan işsizlerin % 6.3'ü boş zamanlarını kurslara giderek değerlendirmektedir. Katılımcıların % 37.8'i iş bulamama nedenini geçerli referansının olmamasına bağlamakta; % 20.7'si eğitimlerinin yetersiz olmasına, % 18.3'ü mesleğine uygun iş bulamamasına, % 10.2'si mesleğinin olmamasına, % 3.7'si mesleğinin geçersiz olmasına, % 9.3'ü de diğer sebeplere bağlamaktadır. Ayrıca katılımcıların % 52.8'i iş'in anlamını bir sosyal güvenceye sahip olmak, % 30.6'sı para kazanmak; % 8.1'i kendini gerçekleştirme fırsatı elde etmek; % 6.1'i statü sahibi olmak, % 2.4'ü prestij sahibi olmak olarak yanıtlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulardan birisi de işsizlik süresi ile iş bulma ümidi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğudur. Uzun süredir işsiz olan bireyler kısa süredir işsiz olan bireylere göre iş bulma konusunda daha ümitsizdir. Bir başka bulgu da vasıf düzeyi ile iş bulma umudu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğudur. Vasıflı bireyler işsiz kaldığında vasıfsız bireylere göre daha ümitli olmaktadır.

Jeffrey (2009), Hindistan'da üniversite mezunu işsizlerin artışı, yaygınlaştırılan üniversite eğitiminden daha farklı nedenlere bağlamaktadır. Okullaşmanın artması ile birlikte, çocuklarının beyaz yakalı işlere girebilmesi için, aileler okullaşmaya sürekli yatırım yapmaya sevk edilmekte, ancak genç insanların güvenceli-iyi ücretli işlere girme isteklerini baltalayan, lise ve üniversite mezunlarının maaşlı istihdamının eksikliğini getiren şey, eğitilmiş işsizler için yeni olmayan, neoliberal ekonomik değişimlerdir (Jeffrey, 2009).

Bai (2009), Çin'de üniversite mezunu işsizlerin varlığını açıklarken, 1992'de yapılan yükseköğretim reformu ile üniversitelerin şirketlere, öğrencilerin de harç ödeyen müşterilere dönüştürülmesiyle üniversiteleri piyasaya açma sürecinde yeterli planlamanın yapılmadığını gündeme getirir. Mezunların istihdam durumları planlanmadan, üniversite eğitimi yaygınlaştırılmıştır. Planlı ekonomi zamanında Çin'de gücü, sosyal statüyü, refahı arttırmak için tek kanal olarak bakılan diploma sahibi olmaya Çin halkı tarafından bu dönemde de büyük önem atfedilmiş, böylece üniversite mezunu sayısı, hedeflenenden daha kısa sürede hedeflerin üstüne çıkmış ve piyasa tarafından emilmez hale gelmiştir (Bai, 2009).

3. AMAÇ, MODEL, YÖNTEM VE VERİ SETİ

3.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı üniversite mezunu işsizlerin, işsizlik deneyimlerini belirleyen ve etkileyen değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmada sosyoekonomik köken, mezun olunan alan, cinsiyet, işsizlik süresi ve yaş olarak beş bağımsız değişken belirlenmiş bu değişkenlerin, üniversite mezunlarının iş arama kanalları, işsizlik algıları ve istihdam beklentileri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

3.2.Araştırmanın Modeli ve Yöntemi

Bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli kullanılan araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmektedir (Büyükoztürk vd, 2013). Bir kesikli değişken (sınıflamalı değişken) ile sürekli bir değişken arasındaki ilişkiler Varyans Analizi, sürekli değişkenler arasındaki ilişkiler Korelasyon ve Regresyon Analizleri ile incelenirken kesikli değişkenler arasındaki ilişkiler ise Ki-kare Analizi ile incelenmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2015:58). Bu çalışmanın bağımlı değişkenleri arasında sadece iş beklentileri başlığı altındaki gelecekte girilecek işteki ücret beklentisi ile ideal çalışma süresi değişkenleri sürekli değişken olduğundan bağımsız değişkenlerin bu iki değişken üzerindeki etkileri Varyans Analizi (ANOVA testi) ile incelenmiştir. Araştırmadaki diğer tüm bağımsız ve bağımlı değişkenler kesikli (sınıflamalı/ kategorik/nitel) değişkenlerdir. Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler Ki-kare Analizi ile incelenmiştir.

3.2.1. Ki-Kare Analizi:

Ki-kare Analizi, bir dağılımın başka bir dağılıma uyumunu “Uyum İyiliği Testi” ile ölçebildiği gibi aynı zamanda iki sınıflamalı değişkenin ya da biri sıralamalı biri sınıflamalı olan iki değişkenin arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını “Ki-kare Bağımsızlık Testi” ile ölçebilir (Büyükoztürk, 2017: 158).

Analiz sürecinde yokluk hipotezi iki değişken arasında bir ilişki olmaması yani iki

değişkenin birbirinden bağımsız olması olarak kurulur. Test edilen hipotez ise iki değişken arasında bir ilişki olduğu hipotezidir. “Değişkenin kategorik olduğu ve evren dağılımının bilinmediği durumlarda” (Baykul ve Güzeller, 2016: 523) kullanılan Ki-kare Analizi, Ki-kare olasılık dağılımları üzerine kuruludur.

Birbirinden bağımsız n elemandan oluşan bir gözlem kümesi için χ^2 dağılımı μ ortalama, σ_x^2 varyans olmak üzere Eşitlik 1 ile ifade edilir.

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^n \frac{(X_i - \mu)^2}{\sigma_x^2} \quad (1)$$

Böylece tesadüfi değişkenin olasılık dağılımı, v serbestlik derecesine bağlı olan Eşitlik 2 ile ifade edilir.

$$P(\chi^2) = \frac{k}{\sqrt{e^{\frac{1}{2}\chi^2} \cdot (\chi^2)^v}} \quad (2)$$

Eşitlik 2’den de görülebileceği gibi Ki-kare dağılımı serbestlik derecesine bağlı olarak değişmektedir. Ki-kare eğrilerinin çarpıklığı serbestlik derecesi küçüldükçe yüksek olur bu sayı büyüdükçe normal dağılıma yaklaşır. İki kategorik değişkenin arasındaki ilişki değişkenleri iki boyutlu çapraz tablolarda ifade ederek ve beklenen değerler ile gözlenen değerler arasındaki farklılığı ölçüt olarak bulunabilir. Bağımsızlık testinde test istatistiği çapraz tablolardaki gözlenen frekanslar f_i beklenen frekanslar e_i olmak üzere Eşitlik 3 ile hesaplanır (Bowerman, O’Connell & Orris, 2004:411).

$$\chi^2 = \sum_{ij} \frac{(f_i - e_i)^2}{e_i} \quad (3)$$

Bu şekilde elde edilen ki-kare değeri sınır değeri ile karşılaştırılarak yokluk hipotezinin reddine veya kabulüne karar verilir.

3.2.3. Varyans Analizi

İkiden çok sayıda gruptan çekilen ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Varyans Analizi ile belirlenir (Gürsakar, 2014:281). Mertler ve Vannatta (2016:15) bağımsız değişkenin ikiden fazla kategoriden oluşması, bağımlı değişkenin ise nicel (sürekli) olması durumunda Varyans Analizinin yani ANOVA (Analysis of Variance) testinin yapılabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk (2016: 4) de Varyans Analizi için bağımsız değişkenin ikiden fazla kategorili, bağımlı değişkenin ise nicel olması gerektiğini belirtmiştir.

Varyans Analizinde yokluk hipotezi iki değişken arasında bir ilişki olmaması yani iki değişkenin birbirinden bağımsız olması olarak kurulur. İki değişken arasında bir ilişki

olduğu hipotezi ise test edilir.

x_{ij} j 'inci gruptaki i 'inci değeri göstermek ve e_{ij} hata değeri olmak üzere belli bir grubun ortalaması da μ_j olması durumunda gruptaki herhangi bir değer Eşitlik 4'teki gibi ifade edilir:

$$x_{ij} = \mu_j + e_{ij} \quad (4)$$

k tane gruptaki tüm gözlemlerin ortalaması Eşitlik 5'teki gibi ifade edilir:

$$\mu = \sum_{j=1}^k \mu_j / k \quad (5)$$

Eşitlik 5 ile elde edilen ortalama tüm grupların ortalamaları olan μ_j 'lerin ortalamasıdır. Böylece grupların ortalaması ile grupların ortalamalarının ortalaması arasındaki fark Eşitlik 6 ile elde edilir.

$$\tau_j = \mu_j - \mu \quad (6)$$

Eşitlik 6' da μ_j tek başına bırakılarak Eşitlik 4'te yerine yazılırsa Eşitlik 7'de verilen tek yönlü Varyans Analizi Modeli kurulmuş olur.

$$x_{ij} = \mu + \tau_j + e_{ij} \quad (7)$$

Eşitlik 7 herhangi bir ölçümün genel ortalama ve grupların ortalamaları ve hata terimi cinsinden ifade edilebildiğini göstermektedir. Veri setindeki gruplar arası ve gruplar içi kareler toplamları, bu toplamların toplamları, hatanın ortalama karesi, serbestlik dereceleri kullanılarak hesaplanan formüllerle elde edilen F değeri sınır değer ile karşılaştırılarak yokluk hipotezinin reddine veya kabulüne karar verilir.

3.3. Veri seti

Araştırmada kullanılan anket, çeşitli alanlardan farklı profillerdeki üniversite mezunu işsizlerle ön görüşmeler yapılarak sonrasında uzman görüşleri alınarak ve pilot uygulama yapılarak geliştirilmiştir. Geliştirilen anket www.jetanket.com sitesine bir yıllık ücreti ödenerek online hale getirilmiş ve online anket linki İŞKUR'a Ankara'dan kayıt yaptıran ve kaydı aktif durumda olan 10.080 üniversite mezunu işsiz e-posta adreslerine İŞKUR tarafından gönderilmiştir. Anketi 1237 üniversite mezunu işsiz doldurmuştur. Anket 39 maddeden oluşmaktadır. Anketlere ilişkin genel kısıtlılıklardan kurtulmak için anketteki 6 madde, birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği şekilde düzenlenmiş; 9 maddeye katılımcıların kendilerinin yazabileceği bir alanı da içeren "diğer" maddesi ve "diğer ise belirtiniz." maddesi eklenmiş, 13 maddede ise seçenek konulmayarak, katılımcıların doğrudan yanıtlarını yazmaları istenmiştir. Çalışmada elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Bağımsız Değişkenlere Göre Dağılım

Çizelge 1'de araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyet, yaş, mezuniyet alanı ve işsizlik sürelerine göre dağılımları verilmiştir.

Çizelge 1: Katılımcıların Cinsiyet-Yaş-Mezuniyet Alanı-İşsizlik Süresine göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%	Mezuniyet Alanı	f	%
Kadın	622	50,3	Sosyal Bilimler	763	62,9
Erkek	615	49,7	Fen Bilimleri	450	37,1
Toplam	1237	100	Toplam	1213	100

Yaş grubu	f	%	İşsizlik Süresi	f	%
30 yaş ve altı	844	68,6	0-1 yıl	465	59,8
31- 40 yaş arası	329	26,8	1.1 yıl -4 yıl	269	34,6
41 yaş ve üstü	57	4,6	4.1 yıl ve üzeri	44	5,6
Toplam	1230	100	Toplam	778	100

Araştırmaya katılan üniversite mezunu işsizlerin;

% 50,3'ü (622 kişi) kadınlardan, % 49,7'si (615 kişi) de erkeklerden oluşmaktadır. Kadın erkek dağılımı dengelidir.

% 68,6'si (844 kişi) 30 yaş ve altında, % 26,8'i (329 kişi) 31-40 yaş arasında, % 4,6'sı (57 kişi) ise 41 yaş ve üstündedir. Katılımcıların % 0,6'sı (7 kişi) yaş sorusunu yanıtlamamıştır.

% 62,9'u (763 kişi) sosyal bilimler alanlarından mezun; % 37,1'i (450 kişi) fen bilimleri alanlarından mezundur. Katılımcıların % 1,9'u (24 kişi) mezun olduğu alan sorusunu yanıtlamamıştır.

% 59,8'inin (465 kişi) işsizlik süresi 0-1 yıl; % 34,6'sının (269 kişi) 1 - 4 yıl arasında, % 5,6'sının (44 kişi) ise 4 yılın üzerindedir. İşsizlik süresi sorusunu katılımcıların % 37,1'i (459 kişi) yanıtlamamıştır.

Çizelge 2 araştırmaya katılan üniversite mezunu işsizlerin anne-baba meslekleri ile anne-baba eğitim durumlarını göstermektedir. Mesleki gruplar Boratav'ın (2004) mesleklere ilişkin kentsel ve kırsal sınıflar kategorizasyonu dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu kategorizasyonda kentsel sınıflar yüksek nitelikli ücretli, beyaz yakalı ücretli, niteliksiz

hizmet işçisi, mavi yakalı işçi, esnaf, 1 veya 2 sürekli işçi çalıştıran işveren ve 3'ten fazla sayıda işçi çalıştıran işveren olarak 7 ayrı kategoride incelenmiştir. Kırsal sınıflar ise zengin, orta, yoksul köylü ve tarım işçileri olarak 4 ayrı kategoride incelenmiştir. Katılımcılara ayrıca anne ve baba mesleklerini verilen bir alana yazabilecekleri "diğer" seçeneği de sunulmuştur.

Çizelge 2: Katılımcıların Anne-Baba Meslekleri ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

Meslek Grupları	Anne		Baba		Eğitim Düzeyleri	Anne		Baba	
	f	%	f	%		f	%	f	%
Ücretli/maaşlılar	221	18,6	763	64,2	Okuryazar değil	90	7,4	10	0,8
İşverenler	22	1,8	161	13,6	Sadece okuryazar	125	10,2	32	2,6
Zengin/Orta köylü	6	0,5	39	3,3	İlk ve ortaokul	654	53,6	512	42,3
Topraksız/Yoksul köylü	8	0,7	27	2,3	Lise	220	18	315	26
Ev hanımı	905	76,2	6	0,5	Yüksekokul	50	4,1	95	7,8
Diğer	26	2,2	191	16,1	Üniversite ve daha üst	84	6,7	248	20,4
Toplam	1188	100	1187	100	Toplam	1221	100,0	1212	100,0

Araştırmaya katılan üniversite mezunu işsizlerin;

Annelerinin mesleksel dağılımı şu şekildedir: % 76,2'si ev hanımı, % 18,6'sı ücretli/maaşlı, % 1,8'i işveren, % 0,7'si topraksız köylü, % 0,5'i zengin köylü, % 2,2'si ise diğer kategorisindedir.

Babalarının mesleksel dağılımı ise şu şekildedir: % 64,2'si ücretli/maaşlı, % 13,6'sı işveren, % 3,3'ü zengin köylü, % 2,3'ü topraksız/yoksul köylüdür. % 16,1'inin baba mesleği "diğer" kategorisindedir.

Annelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımları şu şekildedir: % 53,6' ilk/ortaokul mezunu, % 18'lise mezunu; % 10,2'si sadece okuryazar, % 7,4'ü okur-yazar değil, % 6,7'si üniversite ve daha üst düzey mezunudur.

Babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı ise şu şekildedir: % 42,3'ü, ilk/ortaokul mezunu, % 26'sı lise mezunu, % 20,4'ü üniversite ve daha üst düzey mezunu, % 7,8'i yüksekokul mezunu, % 2,6'sı sadece okuryazar, % 0,8'i okuryazar değildir.

Çizelge 2'ye göre anneler ev hanımı kategorisinde, babalar ise ücretli/maaşlı kategorisinde yığılmıştır. Hem anneler hem babalar ilk ve ortaokuldan daha alt düzeylerde eğitim basamaklarında yığılmıştır. Annesi üniversite ya da daha üst düzey mezunu olanların oranı % 6,7 iken babası üniversite ya da daha üst düzey mezunu olanların oranı % 20,4'dür. Anne ya da babası köyden gelenlerin sayısı oldukça azdır (66 baba, 14 anne).

Çizelge 3'de katılımcıların gelir düzeylerine göre sınıflandırılması verilmiştir. Gelir düzeyinin sınıflandırmasında Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) yaptığı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında belirlenmiş olan Türkiye'deki hane halkı kullanılabilir gelirin kent düzeyinde yüzde yirmilik gruplara dağılımındaki ortalamalar dikkate alınmıştır. Katılımcıların gelir düzeyleri yıllık düzeye çevrilmiş ve sonrasında TÜİK (2011)'de verilen Türkiye'deki gelir gruplarına göre % 20'lik dilimlerin orta noktasına göre kategorize edilmiştir. Bu işlem araştırmaya katılan katılımcıların Türkiye'de kullanılabilir hanehalkı gelirine göre yüzdelik dilimlerden hangisinde yer aldığını belirlemek açısından anlamlıdır.

Ayrıca gelir gruplarına ilişkin bir sınıflama da ortalama aylık gelirleri hanelerinde bu gelirle geçinen kişi sayısına bölünerek yapılmıştır. Bu aşamadaki sınıflandırmada şu sınır değerler kullanılmıştır:

-“1 günlük zorunlu gıda harcaması sınır değeri: Kadın (8,50 TL) ve Erkek (8,76 TL) ortalaması: 8,63 TL (DİSK, 2011): 30 günlük karşılığı: 258 TL

- Kasım 2011 itibari ile “16 yaşından büyük bekâr işçi için Net Asgari Ücret sınırı” : 658 TL,

-“Tek kişinin insanca yaşaması için aylık en az harcama miktarı”: 1020 TL, (TÜRK-İŞ, 2011)

- “Türkiye’de kişi başına düşen gelirin aylık değeri”:2300 TL (DB, 2010).

Çizelge 3: Katılımcıların Gelir Düzeyi ve Hanedeki Kişibaşına Düşen Gelirlerine Göre Dağılımları

Yıllık Gelir Düzey	Hanede Kişibaşına düşen Gelir(Yığılmalı Frekanslar)				
	f	%			
En alt	83	7	Açlık Sınırı ve altı	169	14,2
Alt	206	17,3	Asgari Ücret ve altı	700	58,9
Ortanın altı	256	21,4	Yoksulluk Sınırı ve altı	984	82,8
Orta	252	21,1	Kişibaşına Düşen Milli Gelirin altı	1168	98,3
Ortanın üstü	333	27,9	Kişibaşına düşen Milli Gelir ve üstü	20	1,7
En üst	64	5,4	Toplam	1188	100
Toplam	1194	100			

Eve giren ortalama aylık gelir, katılımcıların işsizliğe katlanma düzeylerine ilişkin bilgi sağlamak ve hangi gelir grubundan oldukları konusunda bilgi vermektedir. Çizelge 3'deki verilere göre ortanın altı, orta ve ortanın üstü düzeylerdeki oranlar toplanırsa % 70,9 oranı elde edilmektedir. Böylece yanıtlayıcıların büyük çoğunluğunun orta gelir grubundan olduğu görülmektedir. Çizelge 3'e göre katılımcıların % 14,2'si açlık sınırının altında yaşamaktadır. % 58'i asgari ücretten daha az gelire geçmektedir. % 82,8'i yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. % 98,3'ü Türkiye'de kişi başına düşen gelirden daha az gelir elde etmektedir.

4.2. Analiz Sonuçları

Katılımcıların kullandıkları iş arama kanalları ile sosyo ekonomik kökenleri, cinsiyetleri, mezuniyet alanları, işsizlik süreleri ve yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için 0.05 anlamlılık düzeyinde Ki-kare testi yapılmıştır. Anlamlı çıkan sonuçlar Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4: İş Arama Kanalları İle Bağımsız Değişkenlerin Ki-Kare Testi Sonuçları

	Sosyoekonomik Düzey	Cinsiyet	Mezuniyet Alanı	İ.Süresi	Yaş
1.Bizzat işverene başvurma.	Gelir $\chi^2=26,92$; sd= 5; p=.000	$\chi^2=7,9$; sd= 1; p=.005		$\chi^2=7,8$; sd= 2; p=.020	
2.İŞKUR' a kayıt yaptıрма	Gelir $\chi^2=26,7$; sd= 5; p=.000	$\chi^2=7,3$; sd= 1; p=.007		$\chi^2=9,7$; sd= 2; p=.008	$\chi^2=6,9$; sd= 2; p=.032
3.Özel iş bulma kurumuna kayıt yaptıрма	Gelir $\chi^2=12,4$; sd= 5; p=.029				
4.Gazetede ki ilanları takip etme					$\chi^2=22,1$; sd= 2; p=.000
5. Gazeteye ilan verme		$\chi^2=3,9$; sd= 1; p=.049			
6.İnternette ki ilanları takip etme			$\chi^2=12,8$; sd= 1; p=.000	$\chi^2=9,6$; sd= 2; p=.008	$\chi^2=8,7$; sd= 2; p=.013
7.İnternette ki iş bulma sitelerine kaydolma	Baba Meslek 24,7; sd= 12; p=.016	$\chi^2=5,2$; sd= 1; p=.023			$\chi^2=14,4$; sd= 2; p=.001
8.Çeşitli yerlere özgeçmiş gönderme				$\chi^2=7,9$; sd= 2; p=.020	
9.Aile üyeleri ile akrabalara haber verme	Baba Meslek $\chi^2=23,7$; sd= 12; p=.022	$\chi^2=10,3$; sd= 1; p=.001		$\chi^2=13,3$; sd= 2; p=.001	
10.Diğer tanıdıklara ve çevremdeki kişilere haber verme					
11.Belediye başkanı, genel müdür, milletvekili, bakan vb. kişilere gitme				$\chi^2=6,6$; sd= 2; p=.036	
12. Kendi işini kurmak için girişimlerde bulunma	Gelir $\chi^2=16,6$; sd= 5; p=.005	$\chi^2=29,5$; sd= 1; p=.000			$\chi^2=11,6$; sd= 2; p=.003
13.Kamunun açtığı sınavlara başvurma/girme. (Kurum sınavları ve KPSS)		$\chi^2=25,3$; sd= 1; p=.000	$\chi^2=4,1$; sd= 1; p=.041	$\chi^2=28,7$; sd= 2; p=.000	$\chi^2=85,8$; sd= 2; p=.000
14.Özel sektörde açılan sınavlara başvurma/girme				$\chi^2=18,4$; sd= 2; p=.000	$\chi^2=52,3$; sd=2; p=.000
15.İşçi simsar ve araçlarına başvurma		$\chi^2=5,5$; sd= 1; p=.018			
16. Yurtdışında çalışmak için girişimde bulunma		$\chi^2=16,2$; sd= 1; p=.000	$\chi^2=7,4$; sd= 1; p=.006		

Çizelge 4'e göre;

İş arama kanallarından internetteki iş bulma sitelerine kayıt olma, bizzat işverenlere başvurma, İŞKUR'a kayıt yaptırma, özel iş bulma kurumuna kayıt yaptırma, kendi işini kurma girişimlerinde bulunma yollarını kullanma ile **sosyoekonomik düzey** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

İş arama kanallarından bizzat işverenlere başvurma, İŞKUR'a kayıt yaptırma, gazeteyle ilan verme, internetteki sitelere kaydolma, akrabalara haber verme, kendi işini kurmak için girişimlerde bulunma, kamunun açtığı sınavlara girme, araçlarla iş arama, yurtdışında çalışmak için girişimde bulunma yollarını kullanma ile **cinsiyet** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

İş arama kanallarından internetteki ilanları takip etme, kamunun açtığı sınavlara girme, yurtdışında çalışmak için girişimde bulunma ile **mezun olunan alan** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

İş arama kanallarından bizzat işverenlere başvurma, İŞKUR'a kayıt yaptırma, İnternetteki ilanları takip etme, özgeçmiş gönderme, akrabalara haber verme, torpil kullanmaya çalışma, kamunun açtığı sınavlara girme, özel sektörde açılan sınavlara girme yolları ile **işsizlik süreleri** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

İş arama kanallarından İŞKUR'a kayıt yaptırma, gazetede ilanları takip etme, internetteki ilanları takip etme, internetteki iş bulma sitelerine kayıt olma, kendi işini kurmak için girişimlerde bulunma, kamunun açtığı sınavlara girme yollarını kullanma durumları ile **yaş grupları** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Katılımcıların işsizlik nedenlerine ilişkin algıları ile sosyo ekonomik kökenleri, cinsiyetleri, mezuniyet alanları, işsizlik süreleri ve yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için 0.05 anlamlılık düzeyinde Ki-kare Testi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 5'de verilmiştir.

Çizelge 5: İşsizlik Nedenleri ile Bağımsız Değişkenlerin Ki-Kare (χ^2) Testi Sonuçları

	Sosyoekonomik Düzey	Cinsiyet	Mezuniyet Alanı	İ.Süresi	Yaş
Ekonomik kriz nedeniyle iş bulamıyorum	-	$\chi^2=11,3$; sd= 2; p=.004	-	$\chi^2=12,1$; sd= 4; p=.016	$\chi^2=12,7$; sd= 4; p=.012
Devlet iş sağlamadığı için iş bulamıyorum	Gelir $\chi^2=37,3$; sd= 10; p=.000	$\chi^2=24,7$; sd= 2; p=.000	-	$\chi^2=24,8$; sd= 4; p=.000).	-
Ekonomik sistem işsizlik ürettiği için iş bulamıyorum	Gelir $\chi^2=21,2$; sd= 10; p=.020	-	$\chi^2=8,7$; sd= 2; p=.013	X2=24,8; sd= 4; p=.000	-
Yoksulluk sınırının üzerinde bir ücrette iş bulamıyorum.	Anne Eğitim Düzeyi $\chi^2=25,5$; sd= 14; p=.030 Gelir $\chi^2=28,8$; sd= 10; p=.001	-	X2=7,2; sd= 2; p=.027	-	-
Sosyal çevrem geniş Olmadığı için iş bulamıyorum.	Gelir $\chi^2=21,6$; sd= 10; p=.017	$\chi^2=9,7$; sd= 2; p=.008	-	$\chi^2=12,5$; sd= 4; p=.014).	-
Referansım olmadığı için iş bulamıyorum.	-	-	-	$\chi^2=16$; sd= 4; p=.003	$\chi^2=33,3$; sd= 4; p=.000).
İşverenler daha genç yaşlarda çalışanlar aradığı için iş bulamıyorum.	Anne Eğitim Düzeyi $\chi^2=25,5$; sd= 14; p=.030 Gelir $\chi^2=20,6$; sd= 10; p=.024	$\chi^2=6,9$; sd= 2; p=.031	$\chi^2=17,3$; sd= 2; p=.000	$\chi^2=49,6$; sd= 4; p=.000	$\chi^2=232$; sd= 4; p=.000
Yeteneklerim ve/veya kültürel birikimim yeterli olmadığı için iş bulamıyorum.	-	-	$\chi^2=6,7$; sd= 2; p=.035	-	$\chi^2=17,5$; sd= 4; p=.002
Eğitim düzeyime uygun iş bulamıyorum.	Gelir $\chi^2=19,3$; sd= 10; p=.037	-	-	$\chi^2=14,7$; sd= 4; p=.005	-
Mezun olduğum üniversitenin adı piyasada popüler olmadığı için iş bulamıyorum.	-	$\chi^2=8,1$; sd= 2; p=.018	-	-	-
Şansım olmadığı için iş bulamıyorum	-	$\chi^2=11,1$; sd= 2; p=.004	-	$\chi^2=12,7$; sd= 4; p=.012	-

Çizelge 5'e göre;

Devletin iş sağlamaması, ekonomik sistemin işsizlik üretmesi, yoksulluk sınırının üzerinde

bir ücrette iş bulamama, sosyal çevrenin geniş olmaması, işverenlerin daha genç yaşlarda çalışanlar araması, eğitim düzeyine uygun iş bulamama nedenleri ile **sosyoekonomik düzey** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Ekonomik kriz, devletin iş sağlamaması, sosyal çevrenin geniş olmaması, işverenlerin daha genç yaşlarda çalışanlar araması, mezun olduğu üniversitenin adının piyasada popüler olmaması, şansın olmaması nedenleri yüzünden iş bulamama ile **cinsiyet** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Ekonomik sistemin işsizlik üretmesi, yoksulluk sınırının üzerinde bir ücrette iş bulamaması, işverenlerin daha genç yaşlarda çalışanlar araması, yetenekleri ve/veya kültürel birikiminin yeterli olmaması nedenleri ile **mezun olunan alan** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Ekonomik kriz, devletin iş sağlamaması, ekonomik sistemin işsizlik üretmesi, sosyal çevrenin geniş olmaması, referansın olmaması, işverenlerin daha genç yaşlarda çalışanlar araması, eğitim düzeyine uygun iş bulamama, şansın olmaması yargıları ile **işsizlik süreleri** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Ekonomik kriz, referansın olmaması, işverenlerin daha genç yaşlarda çalışanlar araması, yetenek ve/veya kültürel birikimin yeterli olmaması nedenleri ile iş bulamadığı yargıları ile **yaş** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Katılımcıların iş beklentileri ile sosyo ekonomik kökenleri, cinsiyetleri, mezuniyet alanları, işsizlik süreleri ve yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için 0.05 anlamlılık düzeyinde Ki-kare testi yapılmıştır. Ücret talebi ve ideal çalışma süresi sürekli değişkenler oldukları için bağımsız değişkenlerin bunlar üzerindeki etkisi 0,05 anlamlılık düzeyinde ANOVA testi ile ölçülmüştür. Sonuçlar Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6: İş Beklentileri ile Bağımsız Değişkenlerin Ki-Kare Testi Sonuçları

	Sosyoekonomik Düzey	Cinsiyet	Mezuniyet Alanı	İ.Süresi	Yaş
İş ararken kamu sektörü özel sektör ayrımı yapma	Gelir $\chi^2=45,9$; sd= 10; p=.000	$\chi^2=8,1$; sd= 2; p=.017	$\chi^2=6$; sd=2; p=.044		$\chi^2=56,3$; sd= 4; p=.000
Farklı şehirde çalışabilme	Gelir $\chi^2=18,3$; sd= 5; p=.003	$\chi^2=16,3$; sd= 1; p=.000).			$\chi^2=12,5$; sd= 2; p=.002
Farklı ülkede çalışabilme	Baba Eğitim Düzeyi $\chi^2=16$; sd= 8; p=.042	$\chi^2=70,2$; sd= 1; p=.000	$\chi^2=4,3$; sd= 1; p=.038		$\chi^2=7,4$; sd= 2; p=.024
Ücret talebi(TL)	Gelir F=3891,61 p<.001			F=2883,92 p<.001	F=5556,29 p<=.001
İdeal çalışma süresi(saat)	Gelir F=7531,80 p<.001			F=29378,34 p<.001	F=46.293,09 p<.001
İş-Güvencesiz işte çalışma		$\chi^2=4$; sd=1; p=.045)			$\chi^2=6,7$; sd= 2; p=.035
Geçici işte çalışma		$\chi^2=18,1$; sd= 1; p=.000			$\chi^2=13,9$; sd= 2; p=.001
Üniversite mezuniyet alanı dışında bir işte çalışmayı kabul etme	Gelir $\chi^2=38,7$; sd= 5; p=.000		$\chi^2= 13,1$; sd= 1; p=.000	$\chi^2=6,4$; sd= 2; p=.040	$\chi^2=13,3$; sd= 2; p=.001
Lise mezunlarının işlerinde çalışmayı kabul etme	Gelir $\chi^2=44,9$; sd= 5; p=.000). Baba Eğitim Düzeyi $\chi^2=37,4$; sd= 8; p=.000 Baba Meslek $\chi^2=29,6$; sd= 12; p=.003		$\chi^2=40,2$; sd= 1; p=.000	$\chi^2=15,1$; sd= 2; p=.001	$\chi^2=7,9$; sd= 2; p=.019

Çizelge 6'ya göre;

İş ararken kamu-özel sektör ayrımı yapma, farklı şehirde çalışabilme, farklı ülkede çalışabilme, ücret talebi, ideal çalışma süresine ilişkin görüşü, alınan eğitim ile ilişkisz olan ama üniversite mezunu olmayı gerektiren bir alanda çalışabilme, lise mezunlarının çalıştığı işlerde çalışabilmeleri ile **sosyoekonomik düzey** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

İş ararken kamu sektörü özel sektör ayrımı yapma, farklı bir şehirde çalışabilme, farklı ülkede çalışabilme, güvencesiz bir işte çalışabilme ve geçici bir işte çalışabilme durumları ile **cinsiyet** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

İş ararken kamu sektörü özel sektör ayrımı yapma, farklı bir ülkede çalışabilme, alınan eğitim ile ilişkisi olmayan ama herhangi bir üniversite mezunu olmayı gerektiren bir alanda çalışabilme, lise mezunlarının çalıştığı işlerde çalışabilme ile **mezun olunan alan** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Ücret talebi, ideal çalışma süresine ilişkin görüş, üniversitede alınan eğitim ile ilişkisi olmayan ama herhangi bir üniversite mezunu olmayı gerektiren bir alanda çalışabilme, lise mezunlarının çalıştığı işlerde çalışabilme durumları ile **işsizlik süreleri** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Kamu-özel sektör ayrımı yapma, farklı şehirde çalışabilme, farklı ülkede çalışabilme, ücret talebi, ideal çalışma süresine ilişkin görüş, güvencesiz işte çalışabilme, geçici işte çalışabilme, alınan eğitim ile ilgisi olmayan ama üniversite mezunu olmayı gerektiren bir alanda çalışabilme, lise mezunlarının çalıştığı işlerde çalışabilme durumları ile **yaş** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

SONUÇ

Bu çalışma son yıllarda gittikçe artan eğitilmiş işsizliğe, betimsel ve çıkarımsal istatistiklerle ışık tutmaktadır. Araştırmanın yöntemi olarak seçilen Ki-Kare analizi ve Varyans Analizinin seçilen değişkenler arasındaki ilişkileri modelleyebildiği görülmüştür. Değişkenler kategorik olduğunda Ki- Kare testi, sürekli olduğunda ANOVA testi kullanılmıştır. Analizlerde istatistiksel olarak anlamlı çıkarımlar yapılabilmesi için anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunduğu değişkenler arasındaki ilişkilerin olmadığını ileri süren yokluk hipotezleri reddedilmiştir. Böylece elde edilen sonuçlara göre üniversite mezunu işsizlerin işsizliği üzerinde cinsiyet, sosyoekonomik köken, mezun olunan alan, işsizlik süresi ve yaş değişkenlerinin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmada üniversite mezunu işsizlerin işsizliği kullandıkları iş arama kanalları, işsizlik nedenlerine ilişkin algıları ve istihdam beklentileri başlıkları altındaki göstergelerle temsil edilmiştir.

Çizelge 4'te verilen Ki-kare Analizi sonuçlarına göre üniversite mezunu işsizlerin hangi iş arama kanallarını ne şekilde kullandıkları araştırmanın bağımsız değişkenleri olan cinsiyet, sosyoekonomik köken, mezun olunan alan, işsizlik süresi ve yaş değişkenlerinden etkilenmektedir. Çizelge 5'te verilen Ki-kare Analizi sonuçlarına işsizlik nedenlerine ilişkin algıları cinsiyet, sosyoekonomik köken, mezun olunan alan, işsizlik süresi ve yaş değişkenlerinden etkilenmektedir. Çizelge 6'da verilen Ki-kare ve ANOVA testleri sonuçlarına göre üniversite mezunu işsizlerin istihdam beklentileri cinsiyet, sosyoekonomik köken, mezun olunan alan, işsizlik süresi ve yaş bağımsız değişkenlerinden etkilenmektedir.

Üniversite mezunlarının işsizliğini nicel yöntemle betimleyen bu çalışmanın işsizlik,

istihdam ve eğitim ile ilişkili alanlarda karar verici konumda olanlar için faydalı olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Ataman-Ceylan, B. (2000). Esnek Çalışmada Uzlaşma Arayışları. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Kasım-Aralık, Cilt:24*. Ankara, s. 125-144.
- Bai, L. (2009). Graduate Unemployment: Dilemmas and Challenges in China's Move to Mass Higher Education. *International Journal of Social Economics*. Vol:36 No: 1/2.s. 37-46.
- Baykul, Y. ve Güzeller C. O. (2016). *Sosyal Bilimler için İstatistik*. Ankara: PegemA.
- Berument, H., Doğan, N. ve Tansel, A. (2006). Economic Performance And Unemployment: Evidence From An Emerging Economy. *International Journal of Manpower*. Vol. 27. No. 7, s. 604-623.
- Bessant, J. (2002). Risk and Nostalgia: The Problem of Education and Youth Unemployment in Australia—A Case Study. *Journal of Education and Work, Vol. 15, No. 1*
- Bowerman, B.L., O'Connell, R.T. & Orris, J.B. (2004). *Essentials of Business Statistics*. Newyork McGraw Hill.
- Braverman, H. (2008). *Emek ve Tekelci Sermaye: Yirminci Yüzyılda Çalışmanın Değersizleştirilmesi*. (Çev. Çiğdem Çıdamlı). İstanbul: Kalkedon. (Eserin orijinali 1974'de basıldı).
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: PegemA
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: PegemA.
- Boratav, K. (2004). İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri. Ankara: İmge.
- Cholwe, L. (2007). Exploring Youth Unemployment in a Re-Structured African Economy: The Case of Zambia's University Graduates. Unpublished master thesis, Dalhousie University, Canada.
- Çelik, K. (2006). Unemployment Experience of Youth in Ankara and Şanlıurfa. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çokluk, Ö. Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik*. Ankara: PegemA.
- DB. (2010). Countries and Economies. <http://data.worldbank.org/country> adresinden

18.03.2012 tarihinde alınmıştır.

DİSK (2011). Açlık ve Yoksulluk Sınırı Raporu: Kasım 2011. 7 Aralık 2011 tarihinde <http://www.disk.org.tr/default.asp?Page=Content&ContentId> adresinden 25.12.2011 tarihinde alınmıştır.

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev. Hüseyin Özel, Işıl Bayar, Zeynep Mercan, Şebnem Pala, Talip Kabadayı, Mine T. Kara, İren Dicle Aytaç, Muttalip Özcan). Ankara: Ayraç.

Gürsakal, N. (2014). Çıkarımsal İstatistik. Dora Yayıncılık. 6. Baskı.

Jallade, J-P. (1987). Youth Unemployment and Education. (Ed:George Psacharopoulos) *Economics of Education Research and Studies*. Oxford: Pergamon Press.ss.166-172.

Jeffrey, C. (2009). Fixing Futures: Educated Unemployment Through A North Indian Lens. *Comparative Studies in Society and History*.Vol: 51 (1):182– 211.

Karakaya, G., Plasman, R. ve Rycx, F. (2007). Overeducation On The Belgian Labour Market: Evaluation And Analysis Of The Explanatory Factors Through Two Types of Approaches. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*. Vol. 37, No. 4. pp. 513– 532.

Karataş, K. (1996) *Genç İşsizliği: Ekonomik, Toplumsal ve Ruhsal Sonuçları*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi, Yayın No: 2.

Lordoğlu, K. ve Törüner, M. (1995). Çalışma Ekonomisi. İstanbul: Beta.

Mcguinness, S. (2003). Graduate Overeducation as a Sheep Skin Effect: Evidence from Northern Ireland. *Applied Economics*, 35, pp:597–608.

Mains, D. (2007). “We are just sitting and waiting”: Aspirations, Unemployment, and Status among Young Men in Jimma, Ethiopia. Unpublished Ph.d. thesis, Emory University, USA.

Mincer, J. (1989). Education and Unemployment. *National Bureau of Economic Research Working Paper No. W3838*.

Onocak, D. (2008). İşsizlik Sürecinin Bireyler Üzerindeki Psikolojik ve Sosyolojik Etkileri (Sivas Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Plumper, T. ve Schneider, C.J. (2007). Too much to die, too little to live: Unemployment, Higher Education Policies and University Budgets in Germany. *Journal of European Public Policy* 14:4. June 2007: 631–653.

- Tabachnich, B.G ve Fidell, L.S. (2015). Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı.(Çev. Ed: Mustafa Baloğlu). Ankara: Nobel.
- Tufan Demiray, H. (2003). Türkiye’de Genç İşsizliği ve Yüksek Öğretim Mezunu Gençlerin Çalışma Yaşamına Geçişteki Sorunları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜİK. (2011). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2010. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8661> adresinden 18.04.2012’de alınmıştır.
- TÜRK-İŞ (2011). Kasım 2011 Açlık ve Yoksulluk Sınırı. <http://www.turkis.org.tr/?wslt=CD5EE825-6253-4E90A592924CFE24A1F1&wapp=52521E5F-FCA5-4BDD-940D-A284DA6F151D> Adresinden 25.12.2011 tarihinde alınmıştır.
- Yüksel, İ. (2003). İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçlarının İncelenmesi: Ankara Örneği. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Cilt5226t 4. Sayı 2.